

Seminarium naukowe
LITERATURA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY WE WSPÓŁPRACY
MIĘDZYPOKOLENIOWEJ

7 czerwca 2024

Centrum Badań Literatury dla Dzieci i Młodzieży

Uniwersytet Wrocławski, Biblioteka Niderlandystyczna, ul. Uniwersytecka 28

ABSTRAKTY

Elżbieta Jamróz-Stolarska

Bożena Hojka

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski

**Więzi międzypokoleniowe w wybranych polskich i portugalskich
książkach obrazkowych**

Od 2011 r. w Polsce wydawanych jest coraz więcej portugalskich narracyjnych książek obrazkowych. Jednym z poruszanych w nich tematów są ważne – jak wskazują badania – zarówno dla Portugalczyków, jak i Polaków relacje rodzinne, w tym międzypokoleniowe więzi wnucząt z dziadkami. Co ważne, w badaniach nad rolą współczesnych dziadków widać tendencję aktywnego włączania się w opiekę nad wnukami mężczyzn seniorów (Rodrigues 2013). Dlatego postanowiliśmy przyjrzeć się strategiom ukazywania relacji między dzieckiem a dziadkiem w wydanych w Polsce portugalskich książkach obrazkowych, a następnie spróbować porównać je ze sposobami ukazania tej relacji w wybranych książkach obrazkowych polskich autorów. W naszym wystąpieniu skupimy się na emocjonalnym charakterze tej relacji, analizując językowe i wizualne sposoby prezentowania emocji i wywoływania określonych stanów emocjonalnych związanych z postacią dziadka i jego rolą w życiu dziecka. Jak wskazuje Maria Nikolajewa, kierując się wynikami badań z zakresu psychologii poznawczej, książki obrazkowe mogą być doskonałym narzędziem rozwijania kompetencji emocjonalnych i empatii dzieci (Nikolajewa 2013, 2018). Jak dowodzi badaczka,

lateralizacja mózgu wpływa na emocjonalne zaangażowanie w narracje multimodalne, a obrazy w połączeniu ze słowami wyrażać mogą szeroki zakres emocji podstawowych i społecznych, ułatwiając ich rozpoznawanie i interpretowanie. Z tej perspektywy książki obrazkowe poświęcone relacjom wnucząt i dziadków mogą być rozpatrywane w szerszym kontekście budowania więzi międzypokoleniowych i wzajemnego zrozumienia, a także stanowić punkt wyjścia do dyskusji o starości i jej współczesnym postrzeganiu.

dr Elżbieta Jamróz-Stolarska – w swoich badaniach koncentruje się na edytorstwie książki dla dzieci, książce ilustrowanej oraz obrazkowej, rynku wydawniczym dla dzieci w Polsce i na świecie, wpływie małych wydawców na rozwój literatury i książki dla dzieci. Obecnie prowadzi badania nad współczesną portugalską książką obrazkową, jej wydawcami i twórcami oraz recepcji w Polsce. Współzałożycielka i członkini Centrum Badań Literatury dla Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego.

dr Bożena Hojka – prowadzi badania dotyczące zagadnień edytorskich, szczególnie relacji między tekstem a obrazem oraz znaczeniowej roli graficznych elementów wyposażenia edytorskiego publikacji, ze szczególnym uwzględnieniem książek edukacyjnych dla dzieci. Autorka artykułów poświęconych m.in. takim typom publikacji jak słowniki obrazkowe, czasopisma dla dzieci, podręczniki, a także współczesnym zjawiskom i tendencjom na rynku książki dla dzieci i młodzieży. Członkini Centrum Badań nad Literaturą dla Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego.

Aleksandra Markiewicz

Komunikacja międzypokoleniowa w książkach dla dzieci i młodzieży flamandzkiej pisarki Mireille Cottenjé.

Ta prezentacja jest pierwszą próbą badawczą w ramach mojego projektu traktującego o twórczości holenderskich i flamandzkich autorów piszących dla dorosłych i dla dzieci. Chcę omówić wybrane książki dla dzieci i młodzieży autorstwa flamandzkiej pisarki Mireille Cottenjé, jako przykład twórczości autorów piszących głównie dla dorosłych. Jej twórczość chcę tu potraktować jako formę komunikacji międzypokoleniowej. Analiza książek skierowanych do młodych czytelników autorki wyspecjalizowanej przede wszystkim w pisaniu dla dorosłych możliwi określenie literackich sposobów komunikowania się z publicznością niezależnie od wieku. Analiza opierająca się na metodach literaturoznawczych pozwoli ustalić, jak tekst autorki skanonizowanej jako pisarka dla dorosłych, komunikuje się z dziećmi, jaką wizję świata propaguje i jakie miejsce zajmuje w nim młody człowiek. Wstępne rozpoznanie pozwala stwierdzić, że autorka ukierunkowana na dorosłą publiczność stawia dziecięcej publiczności wysoką porzeczkę. Na poziomie tematyki można stwierdzić postulowanie międzypokoleniowej solidarności, co wynika z kształtowanej przez te teksty świadomości międzypokoleniowej współzależności społecznej. Zakładam, że tego rodzaju partnerskie

traktowanie młodych czytelników wynika z faktu, że mamy do czynienia z pisarką dla dorosłych, która poprzez literaturę świadomie podejmuje wyzwanie włączenia młodego człowieka do świata widzianego jako całość.

mgr Aleksandra Markiewicz – absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie uzyskała tytuł magistra filologii niderlandzkiej. Podczas studiów licencjackich napisała pracę dyplomową o miłości i śmierci jako uniwersalnych tematach w serii Kikker Maxa Velthuijsa. W ramach swojej pracy magisterskiej badała przedstawienie sztuki w informacyjnych książkach dla dzieci autorstwa Teda van Lieshouta.

Justyna Deszcz-Tryhubczak

Mateusz Świetlicki

Instytut Filologii Angielskiej, Uniwersytet Wrocławski

„Widziani/widziane i słyszani/słyszane”: sprawozdanie z przebiegu projektu

Celem międzynarodowego interdyscyplinarnego projektu “Seen and Heard: Young People’s Voices and Freedom of Expression”(2023-2026) jest zainicjowanie sprawiedliwego i inkluzywnego ruchu społecznego młodych ludzi, którzy wierzą, że wolność wypowiedzi jest podstawowym prawem WSZYSTKICH ludzi. Podejmowane w projekcie działania łączą edukację ze sztuką, kulturą i aktywizmem. Projekt realizowany jest w trzech krajach (Malta, Niemcy i Polska) i zakłada współpracę ze szkołami, w ramach której zostaną przeprowadzone badania z udziałem młodych osób w wieku 12–14 lat. Partnerem w projekcie jest również Amnesty International Polska.

W naszym wystąpieniu prezentujemy cele i metodologię projektu oraz jego dotychczasowy przebieg. W szczególności omawiamy warsztat „Czy literatura może nas inspirować do działania”, który przeprowadziliśmy z uczniami Szkoły nr 1 we Wrocławiu. Warsztat jest elementem pierwszego etapu projektu, zakładającego badania ilościowe i jakościowe dotyczące postrzegania przez uczniów praw człowieka i dzieci, w tym prawa do wolności słowa. W dalszych etapach będziemy między innymi współpracować z młodymi uczestnikami oraz artystami w celu stworzenia różnych form kreatywnego protestu. Działając w duchu „aktywizmu pełnego troski”, staramy się wspierać każdą młodą osobę, słuchać jej uważnie i umożliwiać jej wyrażanie swojej prawdy, nawet jeśli prawda ta może wydawać się niewygodna lub zbyt radykalna. Mamy nadzieję, że dzięki stworzeniu wspólnie z młodymi ludźmi ruchu społecznego badacze, edukatorzy, artyści, wydawcy, aktywiści i legislatorzy będą mogli uzyskać głębsze zrozumienie wartości i światopoglądów młodego pokolenia, aby poprzez swoją pracę bronić praw wszystkich młodych ludzi (również uchodźców, osób ubiegających się o azyl, imigrantów) i lepiej wychodzić naprzeciw ich potrzebom. Kierownikiem projektu z ramienia Uniwersytetu Wrocławskiego jest dr hab. Justyna Deszcz-Tryhubczak, prof. UW. Wykonawcą w projekcie jest dr hab. Mateusz Świetlicki. Link do strony projektu: <https://seenandheardproject.eu>.

Dr hab. Justyna Deszcz-Tryhubczak, prof. UW, zajmuje się współczesną literaturą i kulturą dziecięcą, studiami nad dzieciństwem i posthumanizmem. Współprowadziła projekty partycypacyjne z udziałem dzieci i publikowała m.in. na temat badań z dziećmi i antropocenu. Uzyskała m.in. stypendium Marii Skłodowskiej-Curie, Polsko-Amerykańskiej Komisji Fulbrighta, Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej i Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Od 2018 roku koordynuje (na UW) program Erasmus Mundus International Master: Children's Literature, Media & Culture.

Dr hab. Mateusz Świetlicki jest laureatem wielu stypendiów, w tym Komisji Fulbrighta, Fundacji Kościuszkowskiej, Uniwersytetu Harvarda i Internationale Jugendbibliothek w Monachium. Jego zainteresowania badawcze obejmują między innymi literaturę historyczną dla dzieci i młodzieży i kulturę popularną. Jego ostatnia książka to *Next-Generation Memory and Ukrainian Canadian Children's Historical Fiction: The Seeds of Memory* (Routledge 2023). W latach 2021 i 2023 pełnił rolę jurora w konkursie Książka Roku Polskiej Sekcji IBBY.

Agnieszka Jagodzińska

Katedra Judaistyki, Uniwersytet Wrocławski

Hebrajskie pismo dla dzieci „Olam katan” (1901–1904) i jego czytelnicy

W wystąpieniu przedstawię wyniki badań, które przybliżają czytelników pierwszego ilustrowanego czasopisma hebrajskiego kierowanego do dzieci żydowskich. Pismo „Olam katan” ukazywało się najpierw w Wiedniu (1901–1902), potem w Krakowie (1902–1904) pod redakcją Awrahama Lajba Szalkowicza (pseud. Ben-Avigdor) oraz Szmuela Lajba Gordona (pseud. Szalag) nakładem warszawskiego wydawnictwa Tuszija, założonego przez tego pierwszego. Dzięki zastosowaniu metody ilościowej oraz jakościowej, a także narzędzi humanistyki cyfrowej i analizy przestrzennej, zrekonstruuję geografie czytelników pisma, określe ich płeć i wiek. Wyniki moich badań odniosę do rodzącej się kultury syjonistycznej i inicjatyw re-wernakularyzacji języka hebrajskiego, a także do kwestii nowoczesnego żydowskiego dzieciństwa w Europie Wschodniej.

Kontekst powstania i charakterystykę czasopisma przedstawiłam tu:

<https://doi.org/10.1007/s10583-022-09520-w>

Zachęcam do lektury tego tekstu przed seminarium.

dr hab. Agnieszka Jagodzińska, prof. UW – literaturoznawczyni i historyczka zatrudniona w Katedrze Judaistyki im. T. Taubego UW. Autorka, redaktorka i współredaktorka licznych publikacji z zakresu studiów żydowskich. Jej zainteresowania naukowe obejmują różne aspekty kulturowego i religijnego pogranicza historii polsko-żydowskiej w XIX i na początku

XX wieku w szczególności zagadnienia takie, jak: akulturacja i integracja, uniwersalizm, konwersje i misje chrześcijańskie do Żydów, prasa i literatura żydowska, kultura wizualna. Agnieszka Jagodzińska prowadzi obecnie badania nad reklamami w prasie żydowskiej i żydowską kulturą konsumencką z końca XIX i początku XX wieku.

Magdalena Ślawska

Instytutu Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Wrocławski

Jugosłowiańska literatura dla dzieci i młodzieży w Polsce Ludowej

W wystąpieniu chciałabym przedstawić wyniki dotychczasowych badań prowadzonych w ramach projektu nagrodzonego w konkursie Miniatura 7. Ich celem jest przyjrzenie się losom jugosłowiańskiej literatury dla dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1944–1989 oraz opracowanie historyczno-literackiego opisu czterdziestopięciolecia, zestawiającego i porządkującego przejawy jej obecności w naszym kraju na tle zmieniającej się sytuacji politycznej, społecznej i kulturalnej.

dr Magdalena Ślawska – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Kroatystyki i Serbistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Członkini Centrum Badań Literatury dla Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego. Zainteresowania naukowe: chorwacka i serbska literatura dziecięcej i jej recepcji w Polsce, recepcja polskiej literatury dziecięco-młodzieżowej w Chorwacji i Serbii, jugonostalgia oraz postjugosłowiańska proza autobiograficzna.

Sylwia Marciniak

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski

Kolegium Doktorskie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego

Obcobrzmiące tytuły w repertuarze współczesnych polskich wydawców książek dla młodzieży – zmiana pokoleniowa czy chwilowa moda?

Współcześnie literatura skierowana do młodzieży, w tym książki z gatunku *young adult* i *new adult*, cieszy się ogromnym powodzeniem i niejednokrotnie przewyższa popularnością wcześniej preferowane gatunki literackie. Tytuły książek młodzieżowych są powszechnie dostępne na rynku wydawniczym, co zmusza wydawców do podjęcia działań mających na celu osiągnięcie przewagi konkurencyjnej oraz przyciągnięcie uwagi czytelnika do konkretnych publikacji. W związku z tym kluczowym elementem jest odpowiedni dobór książek, które spełnią wymagania rynkowe, skuteczne wykorzystanie marketingu, który dotrze do grupy docelowej, oraz przemyślany proces wydawniczy – obejmujący odpowiedni czas i sposób wydania książki, a w tym także nadanie tytułu. Celem przeprowadzonego badania było zbadanie odsetka książek przeznaczonych dla młodzieży, których tytuły pozostawione zostały

w języku angielskim. Badanie zostało przeprowadzone na starannie dobranych próbach badawczych, wykorzystując metodę bibliograficzną oraz analizę porównawczą. W kontekście badania zdecydowano się skoncentrować na perspektywie wydawcy.

mgr Sylwia Marciniak – doktorantka Kolegium Doktorskiego Wydziału Filologicznego UWr w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, laureatka konkursu *Nagroda Młodych SBP im. Prof. Marii Dembowskiej* za najlepszą pracę magisterską. Wśród swoich zainteresowań badawczych wymienia: bibliotekarstwo praktyczne, czytelnictwo, humanistykę cyfrową i literaturę dla dzieci i młodzieży. Naukę łączy z praktyką poprzez pracę w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej w dziale gromadzenia i opracowania zbiorów.

Marcin Skrabka, Wydawnictwo uniwersytetu Wrocławskiego

Magdalena Krzyżostaniak i studenci, Instytut Filologii Romańskiej, Uniwersytet Wrocławski

Młodzi młodszym - o unikalnym projekcie serii przekładów literatury dla dzieci i młodzieży zainicjowanym przez WUWr

Część I (15 minut):

Dyrektor Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego Marcin Skrabka przedstawi pomysł na serię przekładów literatury dla dzieci i młodzieży, która w założeniu miałaby być realizowana przy współudziale pracowników naukowych UWr. oraz najzdolniejszych studentów z poszczególnych filologii.

Część II (15 minut):

Dr Magdalena Krzyżostaniak i studenci kierunku *Studia romanistyczne* opowiedzą o tłumaczeniu książki *La vida secreta de Rebecca Paradise* hiszpańskiego autora Pedro Mañasa, realizowanym w ramach zajęć *Praktyczna nauka pierwszego języka romańskiego – praca projektowa*. Prelegenci najpierw wyjaśnią, dlaczego zdecydowali się na projekt przekładu realizowany we współpracy z Wydawnictwem Uniwersytetu Wrocławskiego, a następnie przedstawią przyjętą formę pracy nad tłumaczeniem, uzasadnią przyczyny wyboru strategii translatorskiej w odniesieniu do elementów nacechowanych kulturowo, by na zakończenie zastanowić się nad zaletami niewielkiej różnicy wieku między tłumaczami a docelowymi odbiorcami przekładu.

dr Magdalena Krzyżostaniak – adiunkt z Zakładzie Iberystyki Instytutu Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, członkini zespołów eksperckich zajmujących się układaniem i ocenianiem egzaminów państwowych z języka polskiego jako obcego działających przy Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, współautorka materiałów do nauki języka polskiego jako obcego, w tym czteroczęściowego podręcznika na poziomie A1, przeznaczonego dla niemieckich gimnazjalistów (*ABC Polnisch*). Zainteresowania naukowe:

nauczanie języków hiszpańskiego i polskiego jako obcego oraz odziedziczonego; ewaluacja i poświadczanie kompetencji komunikacyjnej; działania mediacyjne w uczeniu się, nauczaniu i ocenianiu.

Marcin Skrabka – prawnik, ekspert rynku wydawniczego, dyrektor Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego, stypendysta MKiDN w zakresie zarządzania kulturą i wspierania rozwoju kadr kultury. Członek stowarzyszenia EURead (Stiftung Lesen). Całe życie zawodowe związany z książkami, edukacją kulturalną oraz nowymi technologiami. Przez wiele lat pracował jako wydawca w Wolters Kluwer Polska. Założyciel i współtwórca (w latach 2012-2014) wydawnictwa Książkowe Klimaty. Wierzy w siłę literatury i bibliotek. Badacz zjawisk kulturowych, zwłaszcza w zakresie edukacji kulturowej. Twórca koncepcji programowych i programów nauczania dla m. in. Instytutu Studiów Klasycznych i Orientalnych UW, Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UW czy też Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy „SKiBA”.

Kinga Kamińska, Instytut Badań Literackich PAN

Naukowa kolekcja cyfrowa *Lilipucia rewolucja* jako forma popularyzacji wiedzy o pierwszych wydawnictwach dla dzieci

Wystąpienie przybliży pilotażową naukową kolekcję cyfrową *Lilipucia rewolucja*, która powstała z inicjatywy Uniwersytetu Wrocławskiego we współpracy z Instytutem Badań Literackich PAN. Publikacja autorstwa Katarzyny Biernackackiej-Licznar, Elżbiety Jamróz-Stolarskiej oraz Natalii Paprockiej, która ukazała się pierwotnie w formie tradycyjnej, od 2024 roku jest dostępna także na platformie Nowa Panorama Literatury Polskiej.

Przemiana formy książkowej na wersję cyfrową umożliwia w tym przypadku popularyzację treści literaturoznawczych m.in. dzięki otwartemu dostępowi i wyszukiwalności danych, wizualizacji i galeriom ilustracji, sieci powiązań i kategoryzacji zasobów. Modułowa budowa całej kolekcji sprawia natomiast, że może być ona aktualizowana w trybie iteracyjnym lub rozbudowywana o nowe konteksty czy wewnętrzne powiązania. Poza przywołanymi zagadnieniami prezentacja przybliży sposoby tworzenia cyfrowych opowieści (*digital storytelling*) z wykorzystaniem narzędzi dostępnych na platformie.

dr Kinga Kamińska – badaczka związana z Pracownią Edycji i Monografii Cyfrowych IBL PAN, a także badaczka i projektantka doświadczeń użytkownika produktów cyfrowych, szczególnie w branży GLAM. Doświadczona redaktorka treści naukowych oraz specjalistka zajmująca się kreatywną komunikacją multimedialną.